

Trebuie să remarcăm, din restul distribuției, ținuta de amuzată înțelepciune a lui Al. Pop-Marțian (Varlaam), temperamentul vioi, ușor disimulat, al lui C. Cristel (Dima), care a compus o viabilă figură de comunist, precum și vigoarea lui Ion Cosma (inginerul Sava).

Spre regretul nostru, nu putem afirma aceleași lucruri bune despre decor (N. Bragalia), care ni s-a părut prea complicat, greoi și străbătut de tendințe naturaliste. În orice caz, decorul n-a contribuit — prin multiplele și inutilele căi de acces în scenă, prin colorit și construcție — la sublinierea ideilor piesei.

Aparte scenografia, spectacolul rămâne — regizoral și actoricește — o realizare cu totul pozitivă, prin care s-a atras din nou atenția asupra resurselor artistice de la Teatrul Tineretului.

Mihai Crișan

PE DRUMUL COLECTIVIZĂRII*

Povestită în câteva fraze, piesa Magdei Simon ar putea părea schematică. Doi tineri se iubesc, fata fiind fiica unui țăran colectivist, iar băiatul — fiul unuia cu gospodărie individuală. Părinții se opun la început, apoi cel cu gospodărie individuală se înscrie în colectivă, tinerii se căsătoresc, și toți sînt foarte fericiți. Piesa, după cum se vede, are un subiect simplu, am spune elementar. Aceasta nu înseamnă, cîtuși de puțin, că *Nuntă mare* n-ar fi o lucrare valoroasă. Calitatea ei de bază trebuie căutată, în primul rînd, în veridicitatea expunerii. Simon Magda cunoaște bine viața satului de azi. După propria-i declarație, autoarea vizitează, consecvent și conștiincios, o gospodărie agricolă colectivă de lângă Oradea, începînd din 1949 pînă astăzi. Rodul acestor ani de contact cu evoluția în timp a acestei gospodării s-a concretizat într-un roman-reportaj și într-o piesă de teatru.

Meritul autoarei constă în participarea activă la transformarea satului — azi. Simon Magda cunoaște și mediul și oamenii. Mai mult chiar: îi cunoaște și pe cei de altădată și pe cei de azi. De aceea, ea nu mai este un contemplator, care își ilustrează o temă cu câteva personaje arbitrare, forțînd autenticitatea prin elementele lexicale ale unui limbaj doar pitoresc. Simon Magda pornește de la caractere, de la oamenii vii. Și țăranii din *Nuntă mare* au pasiuni, iubesc, urăsc, luptă pentru a găsi calea ce duce spre fericire, așa cum au făcut-o părinții și părinții părinților lor. Dar acești oameni trăiesc astăzi, în contemporaneitate, participă la schimbări uluitoare, la o evoluție socială pe care unii o înțeleg mai bine și mai repede, alții — mai greu, iar alții nu vor s-o înțeleagă. Este epoca socialismului, epoca în care se deschid larg porțile spre fericire.

Pe aceste două planuri s-au brodat întîmplările și frămîntările prin care trec două familii: aceea a colectivistului Szilagyî și aceea a țăranului individual, mijlocașul Racz. Oameni simpli, pe care i-am întîlnit sau pe care îi putem întîlni azi în satele noastre. Și totuși, ei au valoare de simbol, pentru că sînt „caractere tipice în împrejurări tipice“. Firele care îi țin încă legați de trecut se desprind greu, dar pînă la urmă cad, rînd pe rînd. Trecutul a lăsat răni dureroase, pe care le vindecă doar timpul, uitarea și voința oamenilor. Cei vîrstnici încep să se gîndească la viitorul copiilor lor, regretînd că tinerețea le-a fost umbrită și chinuită de lupta aprigă pentru existență, pentru peticul de pămînt care îi lega și îi învrăjbea, în

* Teatrul de Stat din Oradea (secția maghiară): *Nuntă mare* de Simon Magda.

aceiași timp. Iar lupta aceasta i-a obligat să renunțe la dragoste, a despărțit cu sălbăticie oameni care se iubeau, punind interesul meschin înaintea sentimentelor mari, curate.

Sînt douăzeci de ani de cînd Roza, frumoasa și harnica fată dintr-un sat bihorean, a fost părăsită de iubitul ei, Racz Karoly. În dorința de a se smulge din sărăcie, Racz se căsătorește cu Fazekas Erji, pe care n-o iubea, dar care îi aducea ca zestre trei jugăre de pămînt. Roza s-a căsătorit cu Szilagyî, om bun și înțelegător, pe care îl stimează și-l prețuiește, fără să-l iubească. Însă viața e complexă și, uneori, surprinzătoare. Piroška, fata Rozei, s-a îndrăgostit tocmai de tînărul Karoly, fiul lui Racz. Grijă pentru viitorul copiilor împacă cele două familii, dar se ivește o nouă piedică : Szilagyî, președintele gospodăriei colective, nu poate admite să-și mărite fata cu fiul unui țaran individual, fapt care ar constitui un rău exemplu pentru colectivști. Neînțelegerile provocate de încăpăținarea lui Racz sînt invinse, pînă la urmă, iar tinerii își dobîndesc fericirea.

Una din marile calități ale piesei este că nu se mulțumește doar să demonstreze avantajele pe care membrii gospodăriei agricole colective le au față de țărani individuali, ci oglindește, cu destulă forță, chiar problemele dinăuntru ei. Aflăm despre producții-record, despre terenuri irigate, despre vite și grajduri îngrijite după cerințe moderne, despre bogatele recolte viticole sau despre electrificare. Afirmațiile nu se fac ostentativ și tehnicist, ci firesc, pentru că acesta este universul eroilor, caracterizat prin participarea cotidiană, ceas de ceas, la noua orînduire economică și socială, de a cărei superioritate țărănimea muncitoare se convinge la tot pasul.

Spectacolul Teatrului de Stat din Oradea (secția maghiară) valorifică în bună măsură calitățile textului — dar nu reușește să suplinească și deficiențele lui. Combativitatea tinerilor pentru împlinirea dragostei lor este destul de anemic redată, iar finalul — pripit și expedit la cîteva replici convenționale, inexplicabil rupt de buna construcție dramatică a restului piesei — nu a reușit să fie concludent nici în urma intervenției regizorului. Asistăm astfel la un spectacol interesant, dar cu un final neizbutit.

Este, de asemenea, inexplicabilă alunecarea spre naturalism a unor momente din spectacol. Credem că punctul de plecare a fost concepția decorului prea „construit“, cu redarea fidelă a amănuntului ne semnificativ (decorurile sînt semnate de Kudelasz Karoly), dar și regia a rezolvat prin această prismă unele scene. Dacă am asistat cu resemnare la masa îmbelșugată a soților Szilagyî (din al căror menu nu lipseau supa de găină, sarmalele, friptura și plăcinta), faptul că Roza spală vasele pline de resturile prînzului copios, chiar sub ochii spectatorilor, dă o senzație nepăcută. Cu toată grija pentru autenticitate, neorînduiala din casa lui Racz depășește limitele permise de arta scenei, iar felul în care tînărul Karoly, gol pînă la brîu, este pus să se spele în prim-plan, nu ne-a produs o bună impresie din punct de vedere estetic.

Am fi nedrepti dacă ne-am mîrgini observațiile numai la aceste cîteva aspecte negative din spectacol. Regizorul, dr. Grof Lászlo, a sezisat una din trăsăturile esențiale ale piesei : aceea că autoarea nu pornește de la o temă pe care și-o mobilează cu cîteva personaje, ci punctul ei de plecare sînt caracterele, definirea precisă a fiecărui erou pe care viața însăși îl obligă să acționeze. Insistînd asupra acestei laturi a materialului dramatic, imprimînd desfășurării spectacolului dinamismul solicitat de ciocnirea unor caractere puternice, ca acelea ale eroilor acestei piese, regia s-a orientat spre o mai completă înțelegere a procesului de transformare, de cunoaștere ce se desfășoară azi în patria noastră, ținînd seamă totodată și de climatul

specific al unui sat din nordul țării. Spectacolul aduce un suflu de viață adevărată, reușind să transmită cu adresă precisă, cu claritate, mesajul piesei.

Dacă în desfășurarea lui, conflictul este dus pe două planuri : pe de o parte, integrarea eroilor în noile forme de viață ; pe de altă parte, rezolvarea vechilor neînțelegeri între familiile Szilagyî și Racz, nu este mai puțin interesant de observat că în fiecare personaj există reflectat acest conflict. Complexele laterale ale caracterului Rozei și-au găsit o valoroasă interpretă în actrița Kovács Apollonia. Peste Roza au trecut ani ; rana pe care i-a pricinuit-o despărțirea de iubitul ei, Racz Karoly, s-a cicatrizat. Înțelegerea pe care i-a arătat-o soțul ei, căldura sentimentului matern față de Piroska au echilibrat-o, dar amintirea iubirii neîmplinite stăruie încă. Întilnirea cu Racz Karoly o tulbură, dar își dă seama că acum grija ei trebuie să se îndrepte spre viitorul fericit al copilului. Roza a cunoscut din plin umilirea, a simțit ce însemna altădată „fata fără zestre“... O fată săracă „putea fi frumoasă ca un înger, harnică, cu o viață neîntinată — și totuși avea un singur nume : fată săracă...“ De aceea, Roza apără cu căldură gospodăria colectivă, prin care a cunoscut bunăstarea, își dă seama că această nouă formă de viață pune la adăpost pe copilul ei de suferințele și umilirea prin care a trecut ea, și de aceea vorbește cu ură și dezgust despre timpurile de altădată. Spre deosebire de Roza, ambițiosul și încăpăținatul Racz Karoly nu și-a dobândit mulțumirea. Cele trei jugăre de pământ la care rîvnise și pe care le-a primit prin zestrea adusă de soția sa, Erji, au fost plătite cu un preț prea mare : conviețuirea alături de o femeie care nu l-a înțeles, pe care n-a iubit-o. Nemulțumirea l-a asprit, l-a înrăit. Ambiția și mîndria, care l-au ros din tinerețe, au devenit acum maladii. Este brutal, nu-și poate stăpîni impulsivitatea și este gata să ia viața de la început, numai pentru a o redobîndi pe încă frumoasa și harnica Roza. Dar mai ciudat este faptul că acest om își dă seama de avantajele pe care le au membrii gospodăriei colective ; ca harnic și bun gospodar, discută cu competență despre unele măsuri care ar mări rentabilitatea gospodăriei, și totuși refuză multă vreme să devină colectivist. Aceeași oarbă mîndrie îl oprește : „Dacă n-am fost primul care s-a înscris, voi fi ultimul“, spune el. Tîrziu, își dă seama de rătăcirea lui. Îl conving dragostea pentru fiul său și înțelegerea pe care i-o arată Szilagyî. Ambiția se frînge, mîndria cedează. Dar este Racz Karoly un învins ? Nu, pentru că trăsăturile lui pozitive se vor valorifica acum cu deplinătate în viața colectivă. Energia care cloțotește în el își va găsi albia spre împlinire. Mai puțin inspirat, Vadasz Zoltan, interpretul lui Racz Karoly, nu a găsit întotdeauna mijloacele pentru redarea întregului zbucium al eroului. Apariție fizică interesantă, cu o trăire bine realizată în scenele de joc mut (intrarea în casa lui Szilagyî, actul I ; întilnirea cu Roza, actul II ; scena cu Szilagyî, actul III), actorul nu a fost convingător în disputa verbală.

Între bunele realizări se numără personajul Szilagyî Imre, în interpretarea lui Solti Miklos. Szilagyî, vrednic președinte al gospodăriei agricole colective, este în același timp un bun și înțeleghător soț și părinte. Solti a creat acest personaj subliniind contrastul dintre aparența unui caracter aspru, și un fond sufletec blajin, dintre dragostea fără margini față de soție și înțelepciunea cu care știe să apere această dragoste. La fel de bună, scurta apariție a lui Palucz Vilma în Erji.

Piroska, mai puțin servită de text, a găsit căldură și farmec în Toth Kovacs Ilona, iar tînărul Karoly, deși monocrom în text, a reușit prin Toth Sandor să ne comunice sentimentele de dragoste pentru harnica colectivistă Piroska.

Actualitatea temei, calitățile artistice în realizarea spectacolului (cu convingerea că unele scăderi se vor remedia, și mai ales cu speranța că autoarea va găsi și pentru final o rezolvare fericită) ne îndreptătesc să socotim reprezentarea piesei *Nuntă mare* ca pe o izbîndă a colectivului orădean.